

י"ל ע"י קרן תר"ג לזכיו הרבים
לשבת נשמת הרבני הגניז הנכבד
הרה"ח ר' אריה (לייבל)
ברה"ח ר' יונה רובין ז"ל

תורה שבכתב

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פרוש רש"י

פרשת פנחס | גיליון קכ"ז (שנה ג') | תמוז תשפ"ו

פנינים מאורים
לשולחן השבת

פרד"ס התורה

פשט

נסכים בחג השבועות

וביום הפסחים בקריבתם וגו' תמימים יהיו לכם ונספיהם (במדבר כה, כו-לא) אף הנסכים יהיו תמימים, למדו ובוותינו מכאן שהינה שנהגה לקחין פסול לנסכים (רש"י) מדוע כתבה התורה דין זה שהנסכים צריכים להיות תמימים בלי קמחים, דווקא בקרבנות חג השבועות ולא בשאר הקרבנות?

מביא הגאון הנציב מוואליץ ז"ע בספרו 'העמק דבר', בשם הגאון רבי אלעזר משה מפנינסק ז"ע, על פי מה ששינונו במסכת בבא בתרא (צח, א) שהמוכר יין לחברו ואמר לו 'יין מבושם אני מוכר לך, חייב להעמיד לו את היין עד העצרת, ופירש רשב"ם, כי אחרי העצרת היין מתקלקל אפילו הוא מבושם. ומאחר שבחג השבועות שכיח שהיין התקלקל, צריכה התורה דווקא כאן להזהיר להביא יין בלי קמחים.

רמז

כמה ניסים נעשו?

הגני נתן לו את ברייתו שלום (במדבר כה, יב)

האות ו' שבתיבת 'שלוש' בספר התורה היא ו' קטיעא, אולם יש בכך כמה דעות במסורה, יש העושים אותה ו' קטנה, כאילו היתה אות י'. יש העושים אותה ו' קטועה וחלוקה לשנים, ויש העושים אותה אות ו' כרגיל בלי שום שינוי.

בביאור חילוקי המנהגים כותב רבינו החיד"א ז"ע בספרו 'פתח עיניים', שזה תלוי במחלוקת כמה ניסים נעשו לפנחס בשעה שהרג את זמרי. העושים אותה כאות י' קטנה, סוברים כדעת המדרש (פטרון תורה, בלק) שנעשו לפנחס י' ניסים. והעושים אותה כאות ו' קטועה וחלוקה לשנים, הרי זה כאילו כתוב פעמיים ו', שהם יחדיו י"ב, וסוברים כדעת המדרש (במדבר רבה כ, כה) שנעשו לפנחס י"ב ניסים. והעושים אותה ו' בלי שינוי, סוברים כדעת הגמרא (סנהדרין פב, א) שנעשו לפנחס ו' ניסים.

דרוש

פני חמה - תורה שבכתב

ונתתה מהודך עליו (במדבר כ, י) ולא כל הודך, נמצינו למדין פני משה פחמה, פני יהושע פלגנה (רש"י)

בביאור הדימוי של משה אל חמה ויהושע ללבנה, כותב הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ז"ע בספרו 'קדושת לוי', כי הנה לחמה יש אור עצמי, אבל הלבנה רק מקבלת אור מהחמה, כך גם התורה שבכתב הוא האור הראשון, והתורה שבעל פה רק מקבל מהתורה שבכתב, שהרי כל התורה שבעל פה נרמז בתורה שבכתב ומקבל ממנו. וזהו שאמרו, 'פני משה כפני חמה' - כי משה רבינו היה המקור של תורה שבכתב, שהוא כדוגמת החמה, 'פני יהושע כפני לבנה' - יהושע היה התלמיד שקיבל ממשה, והוא הראשון שהתחיל את שלשלת מסירת התורה שבעל פה, שהוא כנגד אור הלבנה המקבל מאור החמה.

סוד

וכל דינין מתעברין מינה

צ'רור את המדיינים (במדבר כה, יז) פ'מו ז'כור, ש'מור (רש"י)

מדוע הביא רש"י דוגמא לביאור הכתוב 'צ'רור את המדיינים' דווקא מהפסוק 'ז'כור ו'ש'מור'? מבאר הרה"ק רבי שאול ידידיה ממודו"ץ ז"ע בספרו 'שא ברכה': 'מדיינים' רמזו לגבורות ודינים, ובמצות 'צ'רור את המדיינים' הצטוו לבער ולכלות את הדינים ולעורר השפעת החסד, וזה סוד כוונת רש"י שפירש 'פ'מו ז'כור, ש'מור', כלומר, כמו שבקדושת השבת מכלים הדינים, כמוכא בווהר הק' (ח"ב ק"ה ב) 'ז'כל דינין מתעברין מינה ולית שולטנא אחרא בכלוהו עלמין, ואיהא אשתארת ביחודא דנהירו קדישא', כך גם כוונת הכתוב 'צ'רור את המדיינים', ללכות את הדינים מעל ישראל.

פְּהִיַת פְּנַחַס, חֲלֻקַת הָאֶרֶץ, קִרְבָּנוֹת מוֹסֵף

נושאי הפרשה: מהנה לפנחס כשכר על קנאותו • מצוה להיות אויבים למדיינים ולהמותם • ספירת בני ישראל • ירשת וחלוקת הארץ • בקשת בנות זלפחד לנחלה בארץ • מנוי יהושע למנהיג • קרבן תמיד • קרבנות מוסף בשבתות ובמועדי השנה.

פרשת פנחס אנו עוסקים בשלבי ההכנה האחרונים לקראת הפניסה לארץ ישראל, עם מסירת הוראות ברורות על סדר חלוקת הארץ, לצד מנוי יהושע בן נון כמיישעמד בראש העדה בכניסתם לארץ.

א. קנאת ה'

בתחילה כאשר הוקם המשכן בשנה השנית, ניתנה הכהונה רק לאהרן ובניו שנמשחו עמו בשמן המשחה, וכן ניתנה הכהונה לנכדים שייולדו לבני אהרן לאחר המשיחה. אבל הנכד פנחס בן אלעזר, שהיה חי בשעת המשיחה, לא נמשח או, ולא התכהן. רק כעבור כ-39 שנה, לאחר שחטאו ישראל בישיבתם בפנחס קינא לאלקיו והרג החוטאים בפרהסיא, ובכך סילק את הכעס שבעה ה' על ישראל, נתן ה' שכרו שהוא וצאצאיו יהיו כהנים.

ב. רות המואביה

בני ישראל הצטוו להיות אויבים של המדיינים ולהרוג אותם, משום שהם החטיאו את ישראל בעבודה זרה של פעור ובחטא בנות מדין. אולם את מואב לא ציוה ה' להשמיד, אף שגם הם החטיאו את ישראל, לפי שהיתה רות עתידה לצאת מהם.

ג. כבקרת רועה

לאחר המגיפה שפרצה בישראל בשיטים, ציוה ה' למשה ולאעזרו לספור את ישראל, כרועה הסופר את צאנו לאחר שזאבים הרגו בהם. סיבה נוספת לספירה: היות וכשיצאו ממצרים נמסרו ישראל למשה במנין, גם כעת כאשר משה סיים את תפקידו, עליו לספור את ישראל כדרך רועה הסופר את הצאן בסיום השמירה.

התורה מפרטת את כל השבטים, בחלוקה לשישים וחמש משפחות. בכל משפחה מופיעות האותיות ה', כי השם י"ה מיעיד על טהרת ייחוסם.

ד. חלוקת הארץ

משה מצטווה על סדר חלוקת הארץ, כשכל יהודי מבאי הארץ יקבל חלק אחד (ראה הסבר נרחב בסוף הגיליון). את כל שטח הארץ חילקו לשנים-עשר חלקים, וכל שבט קיבל נחלתו בתחום אחר בארץ. גודל החלק לכל שבט נקבע לפי כמות האנשים שבט. הקביעה איזה שבט מקבל כל נחלה, התבצעה על פי שאלה באורים ותומים, וכן על פי גורל, כאשר פתק הגורל עצמו היה מכריז אומר מה עלה בגורל. בני שבט לוי לא נמנו יחד עם ישראל, כי הם לא קיבלו חלק בארץ.

ה. חכמניות וצדקניות

צלפחד מת בהשאירו אחריו חמש בנות צדקניות וחכמניות, אשר חיבבו את הארץ ותבעו ממשה והזקנים לקבל נחלה בארץ, ואכן ה' הודיע למשה שהן תקבלנה את חלק אביהן וחלק אבי-אביהן. אגב, מובאים כאן דיני ירושת נכסיו של נפטר, העוברים לקרובי משפחתו, לפי סדר קרבתם אל המת.

ו. מנהיג העדה

לאחר שהודיע ה' למשה שהוא ימות במדבר ולא יכנס לארץ, ביקש משה מאת ה' למנות מנהיג לישראל שיסבול את כל אחד מישראל וינהיגם בזכויותיו. אמר לו ה' למנות את יהושע כאיש על העדה, ולהעמיד אותו כמנהיג עם 'מתורגמן' עוד בחייו של משה, ואכן משה עשה כך והאציל עליו מקרני הודו שהיו על פני משה.

ז. איבוד האומות

בכל יום, בבוקר ובין הערביים, יש להקריב שני כבשים לקרבן תמיד, יחד עם מנחת סולת ויין לנסך על המזבח. בשבתות יש להקריב קרבן מוסף, וכן גם יש להקריב קרבן מוסף בראשי חודשים ובמועדי השנה, פסח, שבועות, ראש-השנה, יום הכיפורים, סוכות, שמניני עזרת. בחג הסוכות הפרים מתמעטים מיום ליום כרמזו על איבוד שבעים האומות. בכל החגים יש להקריב גם שיעיר לחטאת לכפר על טמא שנכנס למקדש או אכל קודש (ראה טבלה).

הכתוב מזכיר בקצרה גם את חלק מדיני המועדים האסורים במלאכה, בפסח יש לאכול מצה ואסור לאכול חמץ, בראש השנה יש לתקוע בשופר, וביום כיפור יש להתענות ולהקריב קרבנות מוסף.

התורה וההפטרה

בשבת זו אין ההפטרה הקשורה לפרשת השבוע, אלא לרגל ימי בין המצרים מפטירים 'דברי ירמיהו', שהיא הראשונה ממשלת ההפטרות הנקראות 'תלתא דפרועותא'. שהם - א. דברי ירמיהו. ב. שמוע דבר ה'. ג. חזון ישעיהו. וסימנך 'דש"ח'. (למנהג התימנים - בלדי, הסדר הוא: 'דח"א דברי, חזון, איכה).

לב לדעת

הכרת והבנת מושג בתורה

מעמדות

את קרבני לחמי לאשי ריח יחיהו תשמרו להקריב לי במועדו (במדבר כה, ב)

מלשון הכתוב 'תשמרו להקריב' דרשו הנביאים הראשונים, שמואל הנביא ודוד המלך (רש"י תענית כו, א), שקרבן התמיד טעון 'שמירה' על ידי כהנים לויים וישראלים [דהיינו לשם שמירה של כבוד בעלמא (נחלת יעקב) או שישמרו שלא יארע פסול בקרבן (נצי"ב)]. דהיינו שמלבד הכהנים והלויים העובדים במקדש, יהיו גם ישראלים שיעמדו וישמרו על הקרבן. [סיבה נוספת למשמרות, היות ולכל ישראל יש חלק בקרבן התמיד, והרי יש מצוה שבעל הקרבן יהיה נוכח בעת הקרבת הקרבן (תענית שם)]. אך כיון שאי אפשר שכל ישראל יבואו כל יום למקדש, לכן חילקו את כל ישראל לעשרים וארבע קבוצות הנקראות 'מעמדות' [כנגד עשרים וארבע משמרות כהונה] שיהיו שליחי כל ישראל לעמוד על הקרבן. בכל שבוע היו אנשי המעמד של שבוע זה שולחים חלק מהם, אנשים כשרים ויראי ה', לעמוד על הקרבן בבית המקדש, ושאר אנשי המעמד התכנסו בעריהם לתענית ותפילה.

ענינים לראות

הבנת מילה אחת בתורה

צָרְרִים

צָרֹר אֶת הַמְדִינִים וְהִפִּיתָם אוֹתָם בִּי צָרְרִים הֵם לָקָם (במדבר כה, ז-ח)

לא אחת אנו שומעים את הביטוי 'הצורך הנצאי ימ'ש', וכדומה. ואכן במגילת אסתר כבר מצאנו ביטוי זה (אסתר ג, ג) 'הֲיֵן מִן הַמְּדִנָּה הָאֵלֶּיךָ צָרֹר הַיְּהוּדִים, ועלינו לברר מה בדיוק הפירוש והמשמעות של 'צורר'? על הכתוב 'צָרֹר אֶת הַמְדִינִים וגו' בִּי צָרְרִים הֵם לָקָם', מפרש רש"י: 'עליכם לאיב אותם', עכ"ל. הרי ש'צורר' הוא מלשון איבה ושנאה, וכן פירשו עוד מפרשים ש'צורר' הוא מלשון שנאה (ראה אור החיים הק'; פנים יפות, ועוד). אולם בתרגום אונקלוס ותרגום יונתן פירשו: 'אָעִיק ית מדינאי', דהיינו ש'צורר' פירושו: להעיק, דהיינו להצר ולהציק. ואילו האברבנאל פירש ש'צורר' הוא מלשון 'מצור', כמו (דברים כ, י) 'צרת על עיר', דהיינו שעליכם להקיף אנשי חיל שיעשו מצור סביב לערי מדן.

כח התשובה

ובני קרח לא מתו (במדבר כו, יא) הם היו בעצת תחלה, ובשעת הפחלקת הרהרו תשובה בלבם, לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם (רש"י).

רבי ברוך בער' חדש!

במסירות רבה טיפל הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל, בעל 'ברכת שמואל', באביו הגאון רבי שמואל דוד ליבוביץ זצ"ל שנפל למשכב. לילות כימים עשה על יד מיטתו, הביא אליו את טובי הרופאים, אך למרבה הצער האב הסתלק לעולם שכולו טוב, ובדיוק בשעת הפטירה לא שהה רבי ברוך בער סמוך למיטת אביו, כי היה עסוק אז במסירת שיעור לתלמידים. לאחר פטירת האב, התקשה רבי ברוך בער להתחזק, שכן רגשות אשמה מילאו אותו, מי יודע, אם היה שוהה סמוך למיטת אביו בשעתו הקשה שמה היה יכול להצילו. הוא שקע בעצב גדול והסתגר בחדרו מרוב צער שמה הוא גרם למיטת אביו.

הדבר נודע למרן החפץ חיים זי"ע, והנה באותה תקופה הגיע רבי ברוך בער לאסיפת רבנים שהתכנסו בוילנא, בה נכח גם החפץ חיים. בשולי האסיפה ביקש החפץ חיים מרבי ברוך בער שיתלווה אליו לחדר צדדי. לאחר שעה ארוכה נפתחה הדלת ומיד היה ניתן להבחין בשינוי אצל רבי ברוך בער, עיניו אורו ונהרה נשפכה על פניו.

סיפר רבי ברוך בער לתלמידיו את אשר התרחש בתוככי החדר: החפץ חיים פתח בשיחה נרגשת על כח התשובה, ואמר לו: גם אם נניח שאתה צודק והיה בידך לעשות יותר למען אביך, הלא אתה מתחרט על כך ושב בתשובה שלימה, והרי התשובה הופכת את האדם לבריאה חדשה! המשף החפץ חיים' בהתרגשות: הרי ניצב לפניי 'א' ייער רבי ברוך בער! [רבי ברוך בער חדש!], כל העבר נמחק ואיננו, יש כאן איש חדש!

העיד רבי ברוך בער, כי כשיצא מהחדר חש כי הוא בריאה חדשה ממש, והחפץ חיים ממש החיה את נפשו!

איני מוותר

מגדולי צדיקי החסידות היה הרה"ק רבי חיים דוד דוקטור, מפיעטקוב זי"ע שבתחילת ימיו לא נמנה על שומרי התורה והמצוות, ואף היה שרוי במצב שפל מאד, עד שהרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע החזירו בתשובה, והכה להתעלות לרום המעלה כצדיק נגשב.

לפני הסתלקותו של רבי חיים דוד זי"ע, כאשר נפל למשכב, הגיע לבקרו הרה"ק רבי שלמה מראדומסק זי"ע, בעל 'תפארת שלמה', ושמע שהוא נאנח קשות. סבור היה רבי שלמה שבוודאי הוא נאנח על הימים שקודם חזרתו בתשובה, ולכן נענה לעומתו בלשון הפסוק (במדבר ו, יב) 'הימים הראשונים יפלו...'. בכדי להרגיעו ולעודדו שלא ישאר זכר מכל חטאיו. אך רבי חיים דוד טען לעומתו ואמר: יפלו?! חס ושלום! איני מוותר אפילו על שעה אחת מאותם הימים, כי לכל המעשים תהיה עליה, אחרי שתיקנתי אותם בתשובה מאהבה ונהפכו לזכויות!

אני מקנא בך!

סניגורן של ישראל, הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, פנה פעם אל מומר להכעיס שלא הניח עבירה מבלי שיפישע בה בודוק, ואמר לו: 'דע לך כי מקנא אני בך מאד, שכן יש לך היכולת להגיע למדרגה גבוהה בהרבה משלי! ראה נא מה שאמרו חז"ל על העושה תשובה מאהבה שזדונות נעשין לו כזכויות, כך שאם אתה תשוב תשובה מאהבה על עוונותיך המרובים, אזי ירבו זכויותיך בלי גבול ומספר...!'

דבריו שיצאו מהלב חרצו חריץ בלב האבן של אותו משומד, ולא עברו ימים רבים עד שנטש הלא את דרכו, ועלה על דרך המלך והיו זכויותיו מתרבים והולכים גם מכח מעשיו הראשונים שנהפכו לזכויות.

לדעת חכמה ומסר להבין

פניני מוסר, חכמה, וחיווק, מתוך פסוקי הפרשה

את החתול ב'קנין חצר', וכעת הוא יורש את אשתו מדין ירושת הבעל, כך שהחתול הזה הוא קניינו, ומעתה הוא חושש שכאשר החתול יצא החוצה הוא עלול לגרום נזק לכל מיני דברים, ויחשב כאילו בהמתו הויקה. על כן הלך רבי אליהו בעצמו, תפס את החתול, הניחו בשק, הפקיד אותו בפני שלשה בחורים, ואחר כך לקח אותו אל מחוץ לעיר...

הוצאה והכנסה

וְאִשֹּׁר יוֹצִיאָם וְאִשֹּׁר יָבִיאָם (כו, ז)

רועה ומנהיג ישראל תפקידו להוציאם ממידות רעות, ולהביאם לידי מידות טובות. (הגה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע)

אל תרבה שיחה

וּתְקַרְבָנָה פְּנוֹת צִלְפַּחַד וְגו' וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפַּטָּן לִפְנֵי ה' (במדבר כו, א-ב)

הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע נסע פעם בעגלה יחד עם הגה"ק רבי עניול מסטרי זי"ע. שאל אותו רבי עניול: היכן יש מקור בתורה למה

ששנינו (אבות א, ה) 'אל תרבה שיחה עם האשה?' ענה לו רבי הירש על אלו: בפרשת בהעלותך (במדבר ט, ח) כאשר שאלו האנשים הטמאים את משה 'למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה', אמר להם משה: 'עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם', אבל בפרשת פנחס כששאלו בנות צלפחד למשה רבינו 'למה יגרע שם אבינו', נאמר 'ויקרב משה את משפטן לפני ה'', ולא כתוב שאמר להן 'עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם', ומה פשר השינוי? אלא משום אל תרבה שיחה עם האשה...

מעשה זמרי...

פִּינָחִם בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרָן הַכֹּהֵן וְגו' לָכֵן אָמַר הַנְּבִי נִתַּן לוֹ וְגו' וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּלֶכָה וְגו' זָמְרִי בֶן סִלּוֹא (במדבר כה, יא-טז)

בפרנקפורט, עירו של הגה"ק רבי פנחס הורוויץ זי"ע, בעל 'ההפלאה', היה חזן שתמיד דרש שיוסיפו לו על שכרו עוד ועוד, עד שהשווה את משכורתו לסכום שקיבל הרב. הגיב על כך בעל ההפלאה בדרך צחות, על פי לשון הגמרא (סוטה כב, ב) חזן זה 'עושה מעשה זמרי' - (מזמר ומנגן...) 'ומבקש שכר כפנחס' - (שם רב העיר הגאון בעל ההפלאה...).

ירושת החתול...

וּנְתַתֶּם אֶת נַחְלָתוֹ לְשָׂאֵרֵי הַקָּרִב אֲלֵיו (במדבר כו, יא)

מִקָּאן שֶׁהַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ (ב"ק מב, ב)

בחצרו של הצדיק רבי אליהו דושיניצר זי"ע (אשר מרן החזון איש זי"ע אמר עליו כי הוא אחד מל"ז צדיקים שבדור), היה מסתובב חתול, ואשתו של רבי אליהו היתה זורקת לו עצמות ובשר וכו'. אחרי פטירת אשתו, אזי ברוב צדקותו התעורר אצלו חשש שמה אשתו קנתה

אזניים לשמוע

כללי רש"י הק' בדקדוק הלשון

ונסכו או ונסכה

וּבְרָאשֵׁי הַדְּשִׁיכִם תִּקְרְבוּ וְגו' וְשַׁעֲרֵי עֵינַיִם אֶחָד לְחַטָּאת לָהּ' עַל עֹלַת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ (במדבר יא, טו)

בשיעור 'הדף היומי' שמוסר רבי אלימלך בכל ערב, הוא מופתע לגלות לעתים קרובות את הפער בידיעת הגמרא, בין אלו הקובעים גם לימוד יומי בחומש ורש"י, ובין אלו שעדיין לא. כך למשל, כשלמדו במסכת מנחות (צ, ב) שבקרבנות חטאת ואשם אין מקריבים נסכים (מלבד במצורע), התרגש לשמוע את אחד הלומדים זורק לאויר את המידע: 'בוודאי, כך כותב רש"י בפרשת פנחס!...' ואכן, על הכתוב בפרשתנו, בקרבנות ראש חודש 'וְשַׁעֲרֵי עֵינַיִם אֶחָד לְחַטָּאת לָהּ' עַל עֹלַת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ, כותב רש"י: 'ונסכו - אין ונסכו מוסב על השעיר, שאין נסכים לחטאת.'

כלומר, הכתוב אומר שיש להקריב בראש חודש שעיר לחטאת, ושעיר זה יש לעשות 'על עולת התמיד' דהיינו מלבד עולת התמיד, והכתוב מסיים ואומר: 'ונספו'. מבאר רש"י שאין הכוונה על הנסכים של שעיר החטאת, כי בחטאת אין נסכים.

ברם, רש"י רק מבאר שתיבת 'ונספו' אינה שייכת לשעיר החטאת, אך רש"י אינו מבאר על מה באמת כן שייכת תיבת 'ונספו'. ונחלקו על כך המפרשים: הרא"ם כתב ש'ונספו' שייכת אל עולת התמיד, כך שהוא מקרא מהופך כאילו נאמר 'על-עולת-התמיד-ונסכו, יעשה'. אולם הגור אריה פירש, שתיבת 'ונספו' שייכת אל קרבן מוסף של ראש חודש המוזכר בפסוקים הקודמים, ועל קרבן מוסף זה נאמר 'ונספו'. על כך מוסיף ב'באר יצחק', שמהלך זה עולה יפה בדקדוק לשון הכתוב, כי לפי דברי הרא"ם שתיבת 'ונספו' שייך אל 'עולת התמיד', הרי 'עולה' היא לשון נקבה, והיה הכתוב צריך לומר לשון נקבה 'ונספה', ובהכרח שתיבת 'ונספו' שייך לקרבן מוסף, והרי 'קרבן מוסף' הוא בלשון זכר.

פנחס הוא אליהו הנביא!?

כמה מהלכים במפרשים בהבנת המאמר 'פנחס זה אליהו'. האם הכוונה כפשוטו, או שמא אליהו רק היה גלגול נשמה של פנחס? | והיכן נמצא הקבר של פנחס בן אלעזר? | וגם, אילו שבעה אנשים קיפלו כל העולם?

המאמר "פנחס זה אליהו" מפורסם ומופיע בהרבה ספרים, ופירושו הפשוט שפנחס בן אלעזר בן אהרן, הוא אליהו הנביא הנוכח בספר מלכים, והוא זה שעלה בסערה השמימה והפך להיות מלאך ה' והוא זה שעתידי לבוא לבשר על הגאולה העתידה. להלן נבקש לעמוד על מקורו של מאמר זה, האם הוא מוסכם על דעת הכל, והאם אכן הדברים כפשוטם.

באחרית הימים

פתח דברינו יאירו בדברי התרגום-יונתן הכותב כאן על הפסוק (כה, יב) 'לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, ז"ל: 'אֲעֲבְדֶינִי מִלֶּאךָ קָיִים וַיְיַחֵי לְעֶלְמָא לְמִבְשָׂרָא גְאוּלְמָא בְּסוּף יוֹמָא' [ואעשה אותו מלאך קיים שיחיה לעולם והוא יבשר את הגאולה באחרית הימים]. וכן כתב בתרגום יונתן בפרשת וארא (שמות ו, יח): 'פִּינְחָס הוּא אֱלִיהוּ פְּנָא רַבָּא דְעֵתִיד לְמִשְׁתַּלְחָא לְגִלְתָּא דִּישְׂרָאֵל בְּסוּף יוֹמָא'.

שלום לעתיד

מקור לכן מצאנו גם בילקוט שמעוני (פנחס, רמז תשעא): 'אמר רבי שמעון בן לקיש, פנחס הוא אליהו, אמר לו הקב"ה, אתה נתת שלום בין ישראל וביני בעולם הזה, אף לעתיד לבא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני לבין בני'. וכן אמר שם רבי אליעזר, שהקב"ה שינה את שמו של פנחס

האמורא רבה בר אבוב מצא את אליהו הנביא בבית הקברות, ותמה בפניו: 'וכי אינך כהן'!?

תנאים. כי הנה במסכת בבא בתרא (קכא, ב) אמרו: 'תנו רבנן, שבעה קפלו את כל העולם כולו, מתושלח ראה אדם, שם ראה מתושלח, יעקב ראה את שם, עמרם ראה את יעקב, אחיה השילוני ראה את עמרם, אליהו ראה את אחיה השילוני, ועדיין [אליהו] קיים, ע"כ. על כך כותב שם רשב"ם, שתנא זה בוודאי אינו טובר שאליהו הוא פנחס, כי אם כן היו אומר 'מושה ראה עמרם, ופנחס ראה משה, ועדיין הוא קיים', ולא היה צריך להזכיר את אחיה השילוני כלל. גם התוספות שם כתבו, שאם פנחס הוא אליהו, היה יכול לומר שיאיר בן מנשה ראה יעקב וראה פנחס (וכ"כ ברשב"א ובריטב"א וברמב"ן ובר"ן).

אליהו הכהן

אמנם בגמרא (בבא מציעא קיד, ב) מסופר על האמורא רבה בר אבוב שראה את אליהו הנביא בבית הקברות, ותמה בפניו: 'לאו כהן מר?!' ופירש שם רש"י: דאיכא למאן דאמר דאליהו הוא פינחס, דכתיב ביה 'קנא קנאתי', וכן בפניחס 'בקנאו את קנאתי'.

גלגול נשמה

יש מי שכתב מהלך שלישי ומכריע, שאמנם פנחס זה אליהו, אבל אין הכוונה שפנחס עצמו האריך ימים והפך להיות אליהו, אלא שאלהו היה גלגול נשמה של פנחס, כן כתב בשו"ת הרדב"ז (ב' אלפים ר"ג): 'זלפי דעת חכמי הנסטרות לא קשיא כלל, כי האומר פנחס זה אליהו שורש נשמתו של פנחס'.

מעשיהם משלימים

מהלך רביעי כתב הרמ"ע מפאנו בספרו עשרה מאמרות (מאמר חיקור דין פרק יח): שגם מה שאמרו 'פנחס זה אליהו' אין הכוונה שפנחס היה ממש אליהו, אלא שמעשי פנחס משלימים למעשי אליהו, ומעשי אליהו משלימים למעשי פנחס, ומבין שניהם הושלם התיקון לנשמות נדב ואביהוא ואצילי בני ישראל, עיין שם באריכות.

דעת הרמב"ם

יש שהוכיחו שגם דעת הרמב"ם שפנחס אינו ממש אליהו, ממה שכתב בהקדמה לספרו היד החזקה, אודות סדר מסירת התורה שבעל פה: 'וקבל עליי מן הזקנים ומפינחס... ואחיה השילוני מיוצאי מצרים היה... ואליהו קיבל מאחיה השילוני...', הרי שהזכיר הרמב"ם בנפרד את פנחס מאליהו.

קברו של פנחס?

בשולי המאמר יש לציין שבכמה מקורות קדומים (ספר כתפוד ופרח, פרק י"א; ספר תבואות הארץ פ"ג; ועוד) מובא שבכפר הערבי 'עוואראת' נמצא קברו של פנחס בן אלעזר, ומסורת זו בוודאי אינה עולה בקנה אחד עם השיטה שפנחס הוא ממש אליהו, כי אליהו חי וקיים לעולם.

שלא עמדו אלא בשנת הארבעים - מה הכוונה?

ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה וגו' (במדבר כו, ב). רש"י: לפני משה ולפני אלעזר - מגיד שלא עמדו לפניכם אלא בשנת הארבעים, אחר שמת אהרן, וכי איזה לימוד אנו למדים מכך?

הגזירה התבטל

ביאור שלישי כותב ב'באר מים חיים', שהכתוב מעיד כי טובות היו, והיו ממתנות כל ארבעים שנה שתבטל הגזירה על משה ואהרן למות במדבר, כך שמשעה נחיל להם חלק בארץ, ואז יקריבו את משפטן אליו בארץ ישראל, רק עכשיו כאשר מת אהרן והבינו שהגזירה לא תבטל, הקריבו את משפטן אל משה, כי אם לא עכשיו אימתי.

שעת הכושר

ואילו בעל 'נחלת יעקב' כתב שאין כוונת הכתוב להדגיש דווקא את הזמן של ארבעים שנה ולא את הזמן שלאחר מיתת אהרן, אלא הכוונה שבא ללמד שהמתני כל השנים הללו עד שהודמנה להן שעת הכושר כאשר עסק משה בפרשת יבוס (בבא בתרא קיט, ב), ומצאו פתח לטעון שאם אין נחשבות כבנים תתייבם אמן.

דברי רבינו סתומים וטעונים ביאור, מהו החידוש שבא הכתוב להגיד כאן בשנות צלפחד עמדו לפניכם רק בשנת הארבעים לאחר מיתת אהרן, וכי איזה לימוד אנו למדים מכך?

חיבת הארץ

בפירוש 'מהרי"ק' כתב לבאר, שבכך בא הכתוב ללמדנו שחיבתו לתבוע חלק בנכסי חפר רוק מחמת שחיבבו את הארץ (ראה רש"י כו, סד), ולא מחמת חיבת ממון, ולכן תבעו רק בשנת הארבעים.

דיבור לצורך

באופן אחר ביאר בקיצור מזרחי, שבא הכתוב להגיד את חכמתן (ראה רש"י פסוק ד שחכמניות היו), שלא דיברו דברים לחינם, אלא לפי שעה כשהיה הדבר נוגע למעשה לקראת כניסתם לארץ.

פתגמי אריותא

התבוננות והעמקה בתרגום אונקלוס

מה פירוש המילה 'עצרת'?

תורה: ביום השמיני עצרת תהיה לכם פל מלאכת עבדה לא תעשו (במדבר כט, לה). אונקלוס: ביום תמינא פנישין תהי לכון.

אולם אונקלוס תרגם את המילה עצרת 'פנישין', כלומר, כינוס ואסיפת בני ישראל. ובאמת רבינו עצמו פירש כן בפרשת ראה (דברים טז, ח) על עצרת של שבועי של פסח (בפירושו השני): 'כנפיא של מאכל ומשתה'.

יצוין שבוהר הק' (נח, ד, סד, א) הובאו דברי התרגום 'מאי עצרת, כתרגומי כנישו', וביארו שם שהכוונה שכל מה שנאסף מהברכות העליונות נשפע רק לישראל ולא לאומות, ובמקום אחר בוזה"ק (אמור קד, ב) ביארו שהכוונה שכל שבעת האופייזין מתאספים ובאים ביום שמיני עצרת.

רבינו אונקלוס נחלקו כיצד לפרש את המילה 'עצרת'. רבינו כתב שני פירושים:

א. עצרת פירושו 'מניעה', כלומר יום מניעה ממלאכה, וכפי שהכתוב ממשיך ואומר 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'.

ב. עצרת פירושו 'עיכוב', כלומר, שהנמצא בירושלים ביום שמיני של סוכות, צריך להתעכב שם ולהישאר ללון במוצאי החג עד הבוקר. או שהכוונה, שהקב"ה ביקש מישראל שיתעכבו אצלו לאחר הסוכות עוד יום שמיני, כמו אב האומר לבניו 'קשה עלי פרידתכם'.

תורה והלכה

נושאים הלכתיים העולים מתוך הפרשה

שכחו להכניס פתק אחד בהגרלה, מה הדין?

אך בגורל יחלק את הארץ (במדבר כו, טה)

מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים שסמכו על הגורל, כמו שנאמר 'אך בגורל יחלק את הארץ', אבל זהו רק אם הגורל נעשה כהוגן, בלי שום תערובת מחשבות אדם ופעולות אנושי, כי רק אז ידבק בו ההשגחה העליונה, אבל אם הגורל מקולקל, כי כבר נעשה כאן קלקול בידי אדם, בין במזיד בין באונס, שוב אין אומרים שמי שזכה מאת ה' היתה זאת שאיש זה יזכה.

נדבוקו פתקים

כן פסק מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (ספר אשרי האיש, חו"מ, פרק טו) שאם כשהעלו פתק אחד נדבק מתחתיו פתק נוסף, אף על פי שמוכנים ליתן את מלא סכום הזכייה לבעלי שני הפתקים, מכל מקום כיון שנעשתה טעות בהגרלה היא בטילה וצריך לעשותה מחדש.

[אמנם בספר פתחי חושן (קנינים), פרק כא הערה (לב) הביא בשם שו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון אות ז) שסתם טעות בהגרלה אין מבטלת את הגרלה, רק כאשר הטעות גרמה לקלקול [כגון שזכה מי ששמו נכתב פעמיים וכדו']].

ההגרלה בטלה
כתב המגן אברהם (או"ח סי' קל"ב, ס"ב) שאם ערכו הגרלה, בבית הכנסת מי יגש לפני העמוד או מי יאמר קדיש וכדו', ולמחרת הגיע אחד שלא היה בהגרלה ושכחו להכניס שמו, ההגרלה בטלה ויש לעשות הגרלה חדשה.

על פי דברים אלו, כותב השדי חמד (כללים, מערכת גימ"ל, סי' ט"ד), בשם ספר עיקרי הד"ט, שמדברי המגן אברהם למדנו לכל הגרלה בין אנשים, שאם אחד כך התברר ששכחו להכניס פתק אחד, הרי ההגרלה מתבטלת.

ההשגחה העליונה

יתרה על כך, מביא בפתחי תשובה (חו"מ סי' קע"ה, סק"א) בשם שו"ת חוות יאיר (סימן סא), שאם אחרי שאחד מהם זכה בגורל, התברר שרשמו בטעות שמו של אחד מהם פעמיים, אפילו אם השם הזה לא זכה, אלא איש אחר, מתבטלת כל הזכייה בהגרלה.

הסבר הדבר כותב החוות יאיר, כי אמנם ראינו

הלכה למעשה: אם שכחו להכניס פתק אחד בהגרלה ההגרלה בטילה, וכן אם אירעה כל טעות אחרת בהגרלה, כגון שהכניסו שם אחד פעמיים, או ששני פתקים נדבוקו ועלו יחד, ההגרלה בטילה.

מחלוקת תנאים

ובאמת כבר מצאנו שדבר זה שנוי במחלוקת

תורתך שעשועי

פרפראות וחידודים על פרשת השבוע

תשובות למדורי 'תורתך שעשועי' ניתן לשלוח דרך קו 'קול התורה' או נדרים+

חידוד בפרשה

ידיעות

- היכן כותב רבינו בפרשתנו:
- א. לא ידעתי מה היא.
- ב. זאיני יודע למה.
- ג. שאין בו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף.
- ד. משה לא ידע אלעזר יודע!?

ניק וחכים

שאלות מהכנימות מתוך הפרשה

- היכן נזכר פִּרְשָׁתְנִי:
- א. צדיק בן צדיק.
- ב. אבא שְׂרָעָה שֶׁנֶּבֶן יִירָשׁ אֶת תַּפְקִידוֹ וְגָדְלוֹ.
- ג. אִשָּׁה שְׂאָמְרָה לְבַעֲלָה צְוִי אֹדוֹת הַנְּהִים שְׂקָלֶם.
- ד. שְׂקָשָׁה לְאָמָּה לְהַפְרֵד מִנְּיוֹ.

ויסוף דעת

יבום לאשת מומר?

בפרשתנו אמרו בנות צלפחד (במדבר כו, ג) אָבִינוּ מֵת בְּמִדְבַר וְגו' פִּי הָטָאוּ מֵת וְגו' ורבינו כותב שיש אומרים שצלפחד היה המקושש, עוד מביא רבינו (כו, ד) שבנות צלפחד טענו שאם אינן חשובות כבן, תתייתן אמן. ויש לתמוה, שהרי נודעת שיטת רב יהודה גאון (עי' טושו"ע אבה"ע קנו, ד) שאשת מומר אינה זקוקה ליבום ולחליצה, ואם כן, אחרי שצלפחד המקושש חילל שבת בפרהסיא, דינו כמומר לכל התורה, וממילא אשתו פטורה מיבום, ואיך טענו שתתייבם אמן, וצ"ע.

כמונח בקופסא

בדיבור אחד

בפרשת השבוע נאמר (במדבר כח, ט) וְיָזִים הַשֹּׁפֵט שְׁנֵי כַּבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה חֲמִימִם, אֵף שְׂאֵסֹר לַחֲשׂוֹת בְּשֶׁבֶת, אֲבָל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ יֵשׁ מִצְוֵה לַשְּׁחוֹת קַרְבָּנוֹת תְּמִיד, עַל כֵּךְ כּוֹתֵב רַבִּינוּ בְּאַחַת הַפְּרָשׁוֹת בַּחֲמִשָּׁה חֲמוּשֵׁי תוֹרָה שֶׁהַפְּסוּק בְּפֶרֶשְׁתָּנוּ 'זָבִיּוֹם הִשְׁבַּת שְׁנֵי כַּבְשִׁים' נֹאמֵר בְּדִבְרֵי אֶחָד עִם הַכְּתוּב (שְׁמוֹת לֹא, יד) 'מַחֲלִיחַ מוֹת יוֹמֵת', הִיכָן הֵם דְּבָרֵי רַבִּינוּ אֵלּוּ?

קטן הידע

חידודים בתנתיב ופסוקי הפרשה

- א. כָּל הַתּוֹרָה נֹאמֵר הִרְבָּה פְּעָמִים 'וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לְאֹמֶר', הִיכָן פִּרְשָׁתְנִי תַּנְתִּיב לְהַפְרֵד 'וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר'?
- ב. הִיכָן פִּרְשָׁתְנִי פְסוּק אֶחָד שֶׁמְזַכְרִים בּוֹ 11 אֲנָשִׁים (וְאִשׁ אֶחָד מְזַכֵּר בּוֹ פְּעָמִים)?
- ג. הִיכָן פִּרְשָׁתְנִי פְסוּק קָצֵר בִּיְתֵר, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רַק 12 אֹתִיּוֹת?

מבצע בין הזמנים

לישיבות הקדושות

לקראת פרשיית ואתחנן-עקב הבעל"ט

יצא לאור עוד קובץ נפלא מסדרת התורה המבוארת

'קריאת שמע שבכתב'

עם ביאור מיוחד ע"פ פירוש רש"י

בהתקרב ימי בין הזמנים, קודאים אנו בזאת

בקריאה של חיבה למנהלים רוחניים ומשגיחים

לערוך בהיכלי הישיבות הקדושות די בכל אתר ואתר

מבצע מיוחד לעידוד מצוות עשה של קריאת שמע בכוונה, בהבנה ובזמנה!

ישיבות מעוניינות בכך

יכולו לקבל במשלוח ישידי עד הישיבה:

מארו 'קריאת שמע המבואר' בהוצאה מהודרת וייחודית (מספר בני הישיבה הק) | מודעות פרסום ועידוד לתלמידים החשובים | סימניה מהודרת לסיידור, עם אפשרות סימון ומעקב יומי לכל תלמיד | פרסים ומלגות לעריכת הגרלות ייעודיות בקרב בני הישיבה שלכם

לרישום הישיבה שלכם והצטרפות למבצע

נא צרו קשר עד יום א' פרשת דברים כ"ז תמוז

במענה האנושי במשרדנו בטל' 02-5002018

או באמצעות הדוא"ל עם פרטי יצירת קשר

שימו לב - פניות יענו אך ורק בפניית אחד מצוות הישיבה בלבד!

זוכים בתורה

שמות הזוכים בהגרלות בפרשת קרח

זוכים בהגרלות אברכים ותלמידי ישיבות גדולות

בנתיבים קבועים - 100 ש"ח: הרב משה פרנק - ירושלים, ספינקא | הבה"ח אברהם ישעיהו סובובסקי - בני ברק, אבי עזרי | הרב יצחק הר זכב - בית שמש | סיכום יומי - 200 ש"ח: הרב דני לואיס - בית שמש | הרב מנחם פקטור - מודיעין עילית, עטרת שלמה | הרב זאבי הררי - בני ברק, ישיב יצחק | הבה"ח יצחק גוטליב - מודיעין עילית, חברון החשה"ח | הבה"ח רפאל פרידמן - בית שמש, ביאלא | הרב ישראל טאלר - ירושלים, מיר | הרב חנניאל ישראל מנחם - ירושלים, מנח אבות | הרב ברוך ליבמן - אופקים | הרב מנחם מאירי חבה - ירושלים, מן התורה | הרב בן ציון פרלמוטר - בני ברק, מרכז התורה | הרב ישראל שוץ - מודיעין עילית, לבו הפך | הרב צבי חיים - ארבע | הרב אלחנן יקותיאל אבני - בני ברק, זכרון מנחם | הרב אליעזר ליב - מודיעין עילית | הרב אלחנן פרנקל - ירושלים, תורת שמעון | הרב דוד ולנשטיין - ביתר עילית | הרב יוסף פרידמן - בית שמש, עמילי תורה | הרב משה אינדורסקי - בני ברק | הרב ישראל רוט - ערד | הרב אליהו טוביאס - בית שמש, צאנז | הבה"ח אברהם ישעיהו שרייבר - מודיעין עילית, גודנא | הרב שאול קיי - מודיעין עילית, מיר | הרב אפרים קרויס - טבריה, תולדות התורה | הרב שמואל קרפל - ירושלים, באתי לארמוני | הרב ציון בעדני - ביתר עילית, עטרת גבריאל | הבה"ח יהונתן ווייס - ביתר עילית, בית אברהם | הרב יוסף פרידמן - ירושלים, שיוותי ה' | הרב יצחק בייגל - בית שמש | כמנחם בקופסא - 150 ש"ח: הרב יצחק קרישכבסקי - ירושלים, אחי יעקב | הרב נתנאל חצרוני - ירושלים, ימים של תורה | חידוד בפרשה - 100 ש"ח: הרב ישראל ריבלין - בית שמש, וואלוין | הבה"ח יניאל הופמן - ירושלים, דעת אהרן | יוסף דעת - 100 ש"ח: הבה"ח נתן לערנער - ירושלים, בריסק | הרב חיים זאב ארנברג - מודיעין, קרית צאנז | מבחן גמרא - ש"ס ובלכתך בדרך: הרב שמואל יהודה שטרן - מודיעין עילית, ויוניק | מבחן הפרשה - סט ל"ח: הרב ישראל פישמן - עתניאל | מבחן שבועי 500 ש"ח: הרב משה רוטמן - ירושלים | הרב יעקב בליינר - בני ברק, סטריקוב | הרב ארי מוריס - ירושלים | הרב חיים ישעיהו שטיינברג - ירושלים

זוכים בהגרלות תלמידי ישיבות קטנות וילדים

בנתיבים קבועים - 50 ש"ח: ניק וחכים כמר חיים בניפלא - בית שמש | ניק וחכים כמר אברהם אקרמן - מודיעין עילית, נתיבות התורה | סיכום יומי - 50 ש"ח: הבה"ח ישראל כהן - בית שמש, באר אברהם | ניק וחכים כמר שלום אייזנבאך - אשדוד, בעלזא | ניק וחכים כמר יחיאל בריזל - ביתר עילית, תפארת משה | ניק וחכים כמר אברהם שמואל גרוס - ירושלים | ניק וחכים כמר אברהם פריא - ירושלים, תורת העמק | הבה"ח יחיאל יהושע יוני - חיפה, ביאלא | ניק וחכים כמר יוסף גולדברג - מודיעין עילית, דרכי יושר | הבה"ח הלל כהן - מודיעין עילית, נתיבות חיים | ניק וחכים כמר אויאל שימבורסקי - פתח תקווה, פרי מגדים | ניק וחכים כמר שמואל לנדאו - ירושלים, המסורה | ניק וחכים כמר רפאל בנימין סטפנסקי - אלעד | ניק וחכים כמר ישישכר אנסכר - בני ברק, לקח טוב | הבה"ח מנחם שטיינרטר - בני ברק, פוניבו | ניק וחכים כמר משה סטפנסקי - ירושלים, שערי דעת | הבה"ח מאירי משה - מודיעין עילית, שערי דעה | ניק וחכים כמר אברהם קרוב - ביתר עילית, דרך אמת | ניק וחכים כמר ניסים אריה ברון - בית שמש, מנחה קודושה | ניק וחכים כמר יצחק מרדכי הורן - ביתר עילית, בית שמואל | ניק וחכים כמר אורי מועלם - ירושלים, מוסרי עולם | ניק וחכים כמר אליעזר ראנד - ירושלים, חכמת שלמה | ניק וחכים כמר אשר ארסולין - ירושלים, רוממה | כמנחם בקופסא - 50 ש"ח: הבה"ח מיכאל חיים פוסברגר - ביתר עילית, דרכי משה | חידוד בפרשה - 50 ש"ח: הבה"ח שמואל נח כהן - בית שמש | מבחן שבועי - 100 ש"ח: הבה"ח שלום הלוי הורוויץ - ביתר עילית, עיון התורה | ניק וחכים כמר מנחם ליכט - ירושלים, חתום תורת | דעת |

אני לומד כל יום, אבל למה להיבחן?

נתוני 'תורה שבכתב' מוכיחים כאלף עדים: לומדים המקפידים על עריכת המבחן היומי שומרים על קביעות הלימוד היומי בהבנה וידיעה ב65% יותר מלומדים שאינם נבחנים!

לרישום והצטרפות ל'תורה שבכתב': 02-500-2018

מארה"ב: 351-9881-1518 | מאנגליה: 0131-0613-4433
מכון הוצאה לאור | אנף 'ישעיהו תורה' | קו 'קול התורה' | מבחר שיעורים במגוון שפות וסגנונות | סיכומים ומכתבים | שיעורי תורה | הגרלות ופרסים | גיליון שבועי | מילדטר יומי לפניות, תגובות והערות: ts025002018@gmail.com

טעמו ודואו מ טוב: הצטרפו לרבבות הנבחרים היומיים שחיים עם בהירות ומתיקות בתורה!

חשבון המשפחות שנהסרו מישראל

המשפחות שנחסרו מתו במגיפה או נהרגו במלחמה עם בני לוי? | האם נחסרו שבע משפחות או שמונה משפחות מישראל? | הידעת שהיו לבנימין בנים בשם 'ארד ונעמן', וגם נכדים בשם 'ארד ונעמן'? | ומה הקשר בין 'מופס' ל'שפופס'?

בפר' ויגש מוזכר שהיו לשמעון ששה בנים:	בפרשתנו מוזכרות רק חמש משפחות לשבט שמעון:	
א ימואל	נמואל (הוא ימואל)	
ב ימין	ימין	
ג אוהד	X	
ד יכין	יכין	
ה צוחר	זרח (הוא צוחר)	
ו שאול	שאול	

הרי שבסך הכל נחסרה משפחה אחת - אהד:

והמשפחה השביעית, כותב רבינו בפסוק י"ג, שהיא משפחת 'אצבון', וכדלהלן:

בפר' ויגש מוזכר שהיו לגד שבעה בנים:	בפרשתנו אצבון אינו מוזכר, אלא מוזכרות שבע משפחות אחרות בבני גד:	
א צפיון	צפון (הוא צפיון)	
ב חגי	חגי	
ג שוני	שוני	
ד אצבון	X אונ	
ה ערי	ערי	
ו ארודי	ארודי	
ז אראלי	אראלי	

האם משפחת אצבון נחסרה?

התמיהה העולה לפני כל הלומד, שלכאורה יש כאן סתירה גלויה בדברי רבינו, שהרי בפסוק י"ג כתב שמשפחת 'אצבון' היא משבעת המשפחות שנחסרו מישראל, ואילו להלן בפסוק ט"ז כתב רבינו ש'אצבון' הוא 'אונ', ואוני הרי לא נחסר, אלא מוזכר בפרשתנו.

נאמרו כמה מהלכים במפרשים ליישב סתירה זו:

א. בגור אריה כתב, שאין כאן סתירה כלל, כי מה שכתב בפסוק י"ג שמשפחת 'אצבון' נחסרה, הכוונה שנחסרה רוב המשפחה, וזה נחשב כאילו כל המשפחה בטלה, ומכל מקום נשארו מעט מבני המשפחה והם בני 'אונ' הנזכרים בפסוק ט"ז. וכעין זה כתב הלבוש, ש'אונ' היה בנו של 'אצבון', ומבני 'אונ' יצאה משפחה רבה והיא היתה משפחה בפני עצמה, אבל שאר כל בני אצבון מתו, ועליהם כתב רבינו בפסוק י"ג שמשפחת אצבון בטלה.

ב. בנחלת יעקב כתב, שבפסוק י"ג הביא רבינו את שיטת הירושלמי, אך בפסוק ט"ז כתב רבינו 'אומר אני', כלומר לפי פשוטו של מקרא ואמר אני שאצבון לא בטלה, אלא אצבון הוא אונ.

לפי מהלך זה שאצבון הוא אונ, שוב אין אנו יודעים מי היא המשפחה השביעית שנחסרה, ויש ליישב זאת בשני אופנים: א. לפי מהלך זה צריך להוציא את אצבון ולהכניס במקום זה את משפחה ישוה מבני אשר שנחסרה, כפי שנראה להלן (כן כתב בספר הזכרון שטעות סופר הוא ברש"י בפסוק י"ג, ובמקום משפחת אצבון צריך לומר 'ישוה'). ב. צריך לומר שאכן אין אנו יודעים מי היא המשפחה השביעית שנחסרה, כשם שכתב רש"י שאינו יודע מי היא המשפחה הרביעית משבט לוי שנחסרה (רא"ם).

האם משפחת ישוה נחסרה?

ענין נוסף הטעון ביורד: כי הנה רבינו מוזכר שבע משפחות שנחסרו, חמש מבנימין, אחד משמעון ואחד מגד. אבל כאשר נעין בפסוקים לכאורה יש עוד משפחה שמינית שנחסרה מישראל, והיא משבט אשר, וכדלהלן:

בפרשת ויגש מוזכר שהיו לאשר חמשה בנים:	בפרשתנו מוזכרות אצל לאשר רק ארבע משפחות:	
א ימנה	ימנה	
ב ישוה	X	
ג ישוי	ישוי	
ד בריעה	בריעה	
ה שרה	שרה	

כך שנחסרה משפחת 'ישוה', ומדוע לא הזכיר רבינו גם משפחה זו?

ב. לדעת רבינו, היות והיו לארד ונעמן [נכדי בנימין] צאצאים רבים ומשפחה ברוכה מאד, לכן נקראו כל צאצאי ארד וצאצאי נעמן על שם ראשי משפחתם, וכל שאר יוצאי שבט בנימין נקראו על שם בלע בן בנימין.

וז גם הסיבה שבשבט מנשה, מפרט הכתוב לא רק את משפחות בני מנשה, אלא גם משפחות נכדיו וניניו של מנשה: משפחה אחת על שם מכיר בן מנשה, וממנו הסתעפה גם משפחת גלעד בן מנשה, ומגלעד הסתעפו עוד כמה משפחות: איעודי, חלקי, אשיראלי, שכמי, שמיעדי, חפרי. כל זאת לפי שמשפחות אלו היו ברוכות וגדולות, והתחלקו לפי משפחות נפרדות, על אף שהם היו רק נכדיו ובני-נכדיו של מנשה.

כך גם בשבט אפרים, נחלקו בני הערני [בן שותלח בנו של אפרים] למשפחה נפרדת, לפי שהיתה משפחה ברוכה, ושאר בני אפרים נקראו על שם שותלח בן אפרים.

11 המשפחות הנחסרות

לאור האמור כן, שהמשפחות נפרשתנו נקראו על שם אלו שירדו למצרים, אזי כאשר נתבונן בפסוקים בפרשה, נגלה כי חסרות כמה משפחות מישראל. רבינו (כו, יג) מסכם וכותב שחסרות 'שבע משפחות' משאר השבטים, ובסך הכל, יחד עם משפחות שבט לוי, נחסרו 11 משפחות, כפי שנסכם להלן את המשפחות הנחסרות.

רש"י מציין שתי סיבות לחסרון המשפחות:

א. לדעת התלמוד ירושלמי (סוטה א, י), בשנה הארבעים כאשר מת אהרן בראש חודש אב, הסתלקו ענני הכבוד ובאו הכנענים להלחם בישראל, ובני ישראל נתנו לב לחזור למצרים וחזרו לאחוריהם שמונה מסעות מהר ההר למוסרה, ורדפו בני לוי אחריהם, והתעוררה מלחמה בין שאר השבטים לבני לוי, ובאותה מלחמה הרגו בני לוי מהם שבע משפחות, ומבני לוי נהרגו ארבע משפחות.

ב. לדעת המדרש תנחומא, כל המשפחות הנחסרות מתו במגיפה בעוון שיטים. אך רבינו מקשה על כך, כי מסתבר שכל 24 אלף שמתו במגיפה כולם היו רק משבט שמעון, שהרי במנין הראשון שנספרו ישראל בשנה השנית היו בני שבט שמעון 59,300 וכאן בפרשתנו היו רק 22,200, ומסתבר שחסרון זה הוא בגלל שמתו במגיפה (ועוד 13,000 מתו בסיבות אחרות, כ"ב בבאר יצחק).

כמה משפחות נחסרו?

מי הן שבע המשפחות שנחסרו מכלל השבטים?

רבינו בפסוק י"ג כותב: שחמשה משפחות נחסרו משבט בנימין, וכדלהלן:

בפרשת ויגש מוזכר שהיו לבנימין עשרה בנים	ואילו בפרשתנו מוזכרות רק חמש משפחות:	
א בלע	בלע	
ב בכר	X	
ג אשבל	אשבל	
ד גרא	X	
ה נעמן	X	
ו אחי	אחירם (הוא אחי)	
ז ראש	X	
ח מופים	שפופס (הוא מופים)	
ט חופים	חופם (הוא חופים)	
י ארד	X	

הרי שבסך הכל נחסרו חמשה שהם:
א. בכר. ב. גרא. ג. נעמן. ד. ראש. ה. ארד.

גם להלן בפסוק כ"ד מתייחס רבינו לחסרון חמש המשפחות משבט בנימין, ורבינו כותב על כך: 'כאן נתקיימה מקצת נבואת אמו שקראתו 'בן אונ', בן אונותי ובפלגש בגבעה נתקיימה כולה'.

המשפחה השישית שנחסרה מישראל היא משפחת 'אהד' משבט שמעון, וכדלהלן:

בפרשת השבוע (במדבר כו) אנו לומדים על ספירת בני ישראל בשנת הארבעים, לאחר המגיפה שהביא ה' על ישראל בעקבות החטא בשיטים. הכתוב מפרט בהרחבה את שבטי ישראל, מחולקים לפי 65 משפחות.

גם בפרשת ויגש (בראשית מו), כאשר ירדו יעקב ובניו למצרים, מפרט הכתוב את השבטים ובניהם, אולם כאשר אנו משווים את המשפחות המוזכרות בפרשתנו, לעומת נכדי יעקב המוזכרים בפרשת ויגש, אנו מגלים כמה משפחות שנחסרו ונאבדו, וכן חלק מהמשפחות מוזכרות קצת בשינוי שם.

שמות דומים

דעת רבינו רש"י, שכל אותם שמות המוזכרים בפרשת ויגש ואילו בפרשתנו הם מופיעים בשינוי השם, אך בשם קרוב ודומה במבטא, או דומה במשמעות ותוכן השם, הרי מדובר באותם שמות.

- זרח < צוחר
- אונ < אצבון
- ישוב < יוב
- אחירם < אחי
- שוחם < חושים
- מופים < שפופס
- ימואל < נמואל
- צפיון < צפון

כך קובע רבינו (פסוק יג) כלפי 'זרח' המוזכר בפרשתנו בבני שמעון, הוא-הוא 'צוחר' המוזכר בפרשת ויגש (מו, י) בבני שמעון, כי צוחר הוא לשון צוהר (כי האותיות ה' ו'ח' מתחלפות), וצוהר משמעותו זוהר. כיוצא בזה גם כלפי 'אונ' המוזכר בפרשתנו בבני גד (כו, טז), קובע רבינו שהוא-הוא 'אצבון' המוזכר בפרשת ויגש (מו, טז) בבני גד.

גם לגבי 'ישוב' המוזכר בפרשתנו בני בני יעקב (כו, כד), קובע רבינו שזוהו 'יוב' המוזכר בפרשת ויגש (מו, יג) בין בני יעקב.

וכן כותב רבינו גם לגבי 'אחירם' המוזכר בפרשתנו (לו, לח) בין בני בנימין, שזוהו 'אחי' המוזכר בפרשת ויגש (מו, כא), ונקרא 'אחירם' על שם יוסף אחיו של בנימין שהיה אחיו ורם ממנו. כיוצא בזה כותב רבינו לגבי 'שפופס' המוזכר בפרשתנו בני בנימין (לו, לט), שהוא-הוא 'מופים' המוזכר בפרשת ויגש בין בני בנימין (מו, כא), ונקרא 'שפופס' על שם שיוסף היה שפוף תחת האומות.

והן הן הדברים בנוגע ל'שוחם' המוזכר בפרשתנו כבנו יחידו של דן (מו, מב), כותב רבינו שזוהו 'חושים' המוזכר בפרשת ויגש כבנו של דן (מו, כג) [כי השם שוחם דומה לשם חושים, אלא שהאותיות מתחלפות].

משפחות ברוכות

עובדה נוספת הצריכה ביורד בסוגיית חלוקת המשפחות: כי הנה הדבר ברור שבתוך כשם מאות אלפי ישראל מלבן עשרים שנה ומעלה, בוודאי היו מאות או אלפי משפחות, ומדוע חילק הכתוב את כלל ישראל רק לחלוקה של 65 משפחות בלבד?

על כך כותב רבינו (פסוק כד) שהמשפחות נקראו רק על שם אבי המשפחה שהיה חי בעת ירדת יעקב למצרים, וכל צאצאיו של היורד למצרים, שנולדו מאו והלאה, נקראו על שמו. בין אם אותו שירד למצרים היה מבני יעקב ובין אם הוא היה מנכדיו של יעקב.

לכן גם 'חצרון' ו'חמו' נכדיו של יהודה, ו'הבר' ו'מלכאל' נכדיו של אשר, נחשבים למשפחה בפני עצמה, אף שהם לא בניו של יעקב אלא נכדיו, וזאת לפי שהיו מיורדי מצרים.

יוצאים מהכלל היו מנשה ואפרים וצאצאיהם, שנולדו במצרים, ובכל זאת בניהם נחשבים כראשי משפחות [כי מאחר ומנשה ואפרים נחשבים כשבטים נפרדים בפני עצמם למרות שנולדו במצרים, בהכרח לחלק גם את בניהם למשפחות נפרדות].

מה שנתר לברר היא העובדה שהפסוק מפרט (כו, מ) את משפחות 'ארד' ו'נעמן' כמשפחות בפני עצמן, אף שהם לא ירדו למצרים [יש לשים לב שהכוונה לארד' ו'נעמן' נכדיו של בנימין, בני בלע בן בנימין, ולא לארד' ו'נעמן' האחרים, בניו של בנימין, שהם מהמשפחות הנחסרות, כפי שנראה להלן].

על כך מביא רבינו שני הסברים:

א. לפי קבלת רבי משה הדרשן, אמם של ארד ונעמן היתה מעוברת בעת ירדתה למצרים, ולכן הם נחשבים כיורדי מצרים כאילו נולדו לפני ירדתה למצרים.

בפרשת פנחס (פסוק נח), מונה מהמשפחות:	בפרשת במדבר (ג, יח) לאחר הקמת המשכן בשנה השנית, נמנו שמונה משפחות משבט לוי:		
לבני	לבני	בני	א
X	שמעוי	גרשון	ב
עמרם	עמרם		ג
משפחת קרח בן יצהר	יצהר	בני	ד
חברון	חברון	קהת	ה
X	עוזיאל		ו
מחלי	מחלי	בני	ז
מושי	מושי	מורי	ח

ד. הרא"ם מביא שיש הגורסים בירושלמי 'שמונה משפחות נחסרו', ולא שבע משפחות, כך שיש לכלול גם את משפחת 'שוה'.

מי הן ארבע המשפחות שנחסרו משבט לוי

כנזכר לעיל, גם משבט לוי נחסרו ארבע משפחות, והחשבון הוא כדלהלן: (ראה בטבלה <)

הרי לנו שמשפחת שמעוי ועוזיאל בודאי בטלו. וכן חלק ניכר ממשפחת יצהר בטלה, שהרי מזכיר רק את משפחת הקרחי מבני יצהר, אבל את שאר משפחת יצהר עצמה אינה מזכיר, כי חלק מהמשפחה בטלה (כן כתב רבינו גם להלן פסוק נח), דהיינו שמשפחות 'צפג וזכרי' בני קהת מתו, ונשארו רק בני קרח.

ואילו על המשפחה הרביעית שנחסרה כותב רבינו 'הרביעית לא ידעתי מה היא'.

גם על כך נאמרו כמה מהלכים במפרשי רש"י:
 א. בגור אריה כתב, שרבינו הזכיר רק את אלו שיש לנו ראייה מהפסוקים שהיו להם משפחות ונחסרו, דהיינו בנימין - שנקרא 'בן אוני' על שם כך, ושמעון - כי נפל ממנו עם רב במגיפה, וגד - כי מצינו בפסוק שהכניסו את משפחת אוני במקום אצבון. אבל אצל 'שוה' אין לנו הוכחה בפסוקים שהיתה לו משפחה שנחסרה, כי אולי לא היו לישוה כלל בנים ומשפחה.

ב. בספר קיצור מורחי כתב כעין זה, שמשפחת ישוה היו מתי מעט, ולא היו חשובים להיקרא משפחה לעצמה, ונכללו בתוך משפחת ישוי.

ג. בספר הזכרון כתב שטעות סופר הוא ברש"י בפסוק י"ג, ובמקום משפחת אצבון (שהיא לא נחסרה, כי אצבון הוא אוני), צריך לומר 'שוה' משבט אשר.

סיכום חשבון המשפחות שנחסרו מישראל

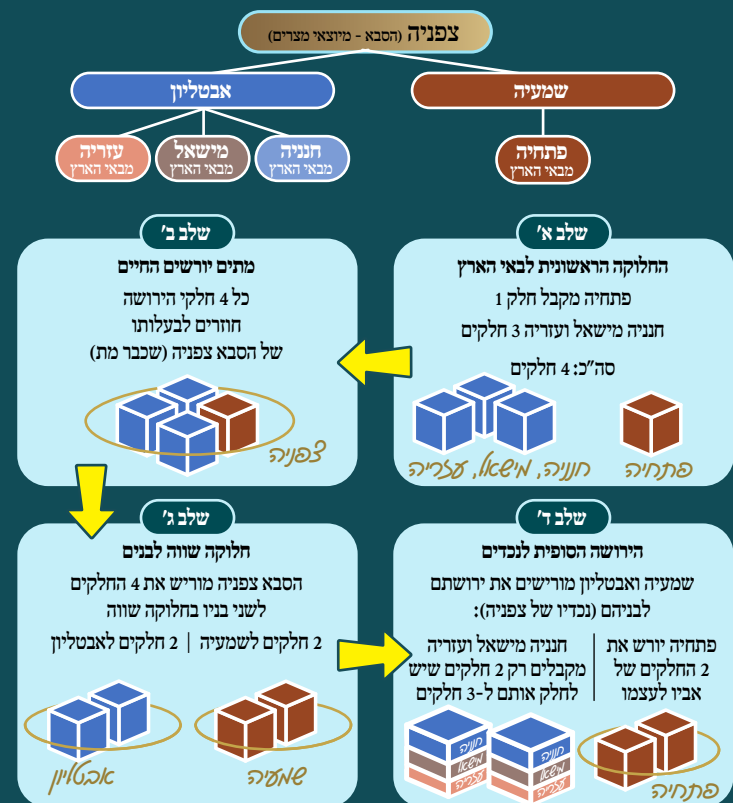
הערות	מי חסר?	בפרשת פנחס מוזכרים	בפרשת ויגש מוזכרים	שבט שמעון
	משפחת אחת: אוהד.	א. נמואל (הוא ימואל). ב. ימין. ג. יכין. ד. זרח (הוא צוחר). ה. שאול.	א. ימואל. ב. ימין. ג. אוהד. ד. יכין. ה. צוחר. ו. שאול.	
ארד ונעמן המוזכרים בפרשתנו (פסוק מ), אינם ארד ונעמן בניו של בנימין (כי הם נחסרו), אלא הם בניו של בלע בן בנימין.	חמש משפחות: א. בכר. ב. גרא. ג. נעמן. ד. ראש. ה. ארד.	א. בלע. ב. אשבל. ג. אחירם (הוא אחי). ד. שפופם (הוא מופים). ה. חופם (הוא חופים).	א. בלע. ב. בכר. ג. אשבל. ד. גרא. ה. נעמן. ו. אחי. ז. ראש. ח. מופים. ט. חופים. י. ארד.	
אף שלהלן (פסוק טז) כתב רש"י שאצבון הוא אוני, ולכאורה נמצא שלא בטלו, מתוך הגור אריה, שרוב המשפחה מתו, ורק מעט נשארו ונחשב שבטלו.	משפחת אחת: אצבון.	א. צפון (הוא צפיון). ב. חגי. ג. שוני. ד. אזני. ה. ערי. ו. ארוד. ז. אראלי.	א. צפיון. ב. חגי. ג. שוני. ד. אצבון. ה. ערי. ו. ארודי. ז. אראלי.	
בחומשים שלנו לא כתוב ברש"י שנחסרה משפחת 'שוה', ובספר הזכרון הגיה כן ברש"י במקום משפחת אצבון לגד, והרא"ם כתב שיש גורסים שנחסרו שמונה משפחות.	משפחת אחת: ישוה.	א. ימנה. ב. ישוי. ג. בריעה. ד. זרח.	א. ימנה. ב. ישוה. ג. ישוי. ד. בריעה. ה. שרה.	
	שמעוי ועוזיאל בודאי בטלו. וכן משפחת יצהר (כי נזכר רק קרח בן יצהר). ולא ידוע מי המשפחה הרביעית.	א. לבני. ב. עמרם. ג. קרח (בן יצהר). ד. חברון. ה. מחלי. ו. מושי.	בפרשת במדבר מוזכרים: א. לבני. ב. שמעוי. ג. עמרם. ד. יצהר. ה. חברון. ו. עוזיאל. ז. מחלי. ח. מושי.	

אך בגודל יחלק את הארץ לשמות מוטות אבתם ינחלו (במדבר כו, נה)

לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות, לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו איש לפי פקדיו יתן נחלתו (במדבר כו, נג-נד)

חלוקת הארץ ליוצאי מצרים או לבאי הארץ?

במאמרינו זה, נעמוד על סתירה הקיימת לכאורה בין הפסוקים הנוגעים לחלוקת הארץ, שהרי פסוק אחד אומר 'לאלה תחלק הארץ' - שמשמעו שהארץ תינתן ותיחלק לפי באי הארץ, כאשר כל אחד ואחד מהנכנסים לארץ יקבל חלק אחד, ואילו בפסוק האחר נאמר 'לשמות מוטות אבתם ינחלו' - שמשמעו שאין באי הארץ נחלים בעצמם נחלה, אלא אבותיהם יוצאי מצרים הם יקבלו נחלה.

מתים יורשים את החיים
 ביישוב סתירה זו נאמרו בנגמרא (בבא בתרא קי, א) כמה שיטות, ורבינו בפרשתנו נקט כשיטת רבי יונתן, ו"ל רבינו:
 'שינה הכתוב נחלה זו מכל הנחלות שכתובה, שכל הנחלות החיים יורשים את המתים וכן מתים יורשים את החיים. כלל, שני אחים מיואלאי מנרים, שהיו להם זנים צבאי הארץ, לזה אחד ולזה שלשה, האחד נטל חלק אחד, והשלשה נטלו שלשה, שנאמר לאלה תחלק הארץ, חזרה נחלתו אצל אבי אביהן וחלקו הכל בשוה. וזה שנאמר לשמות מוטות אבותם ינחלו. שאחר שנטלו הנשים חלקיהן לפי האבות שיאלו ממנרים, ואלו מתחלה חלקיהן למנן יוצאי מנרים לא היו נוטלין אלו הארבעה, אלא שני חלקים, עכשיו נטלו ארבעה חלקים'.

ביאור הדברים:
 כאשר חילקו את הארץ, תחילה חילקו אותה לפי באי הארץ, כאשר כל אחד ואחד מהאנשים החיים שנכנסו לארץ קיבל חלק אחד בארץ. אלא שאחרי כן חזרו החלקים הללו שקיבלו החיים, ונחסרו לזכות הסבא שיצא ממצרים וכבר מת, ואחר כך חזרו והעבירו את החלקים לבניו ונכדיו בחלוקה שווה בשווה בין כל נכדיהם שנכנסו לארץ.

למשל:
 יהודי זקן בשם צפניה יצא ממצרים, ועמו יצאו